

تعیین نیازهای آموزشی مجریان طرح های مرتعداری در شهرستان ایلام

سعید محمدیگی^۱، علیرضا پورسعید^{۲*}

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد رشته مدیریت کشاورزی، دانشگاه آزاد واحد ایلام Email:saeid.m6271@gmail.com

۲- دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد واحد ایلام

Email: a_ poursaeed@yahoo.com

چکیده

نظر به اهمیتی که مراتع در تولید و برآوردن نیازهای بشر و حرکت در جهت توسعه پایدار دارند و با توجه نقشی که طرح های مرتعداری در رسیدن به این هدف ایفا می کند مرتعداران به عنوان رکن اصلی در رسیدن به این اهداف باید از دانش کافی در ارتباط با بخش های مختلف مربوط به این طرح ها برخوردار باشند. آنچه در فرایند آموزش بسیار مهم است نیازهای آموزشی فراگیران است که بر اساس آن محتوای دوره های آموزشی تعیین می گردد. بر این اساس در مطالعه حاضر به تعیین نیازهای آموزشی مجریان طرح های مرتعداری شهرستان ایلام پرداخته شده است. جامعه آماری مورد بررسی مرتعداران شهرستان ایلام می باشند که با توجه به جدول مورگان حجم نمونه مورد بررسی ۲۱۰ نفر برآورد گردید. داده های این مطالعه با استفاده از پرسشنامه ای که میزان آلفای کرونباخ آن ۰/۹۱ بدست آمد جمع آوری شد. بر اساس نتایج به دست آمده گویه های روش های مدیریت طرح های مرتعداری، مراحل اجرای طرح های مرتعداری و محصولات قابل برداشت در مراتع از بیشترین ضریب تغییرات (۲۳/۴۸، ۲۷/۰۶ و ۲۷/۸۶ درصد) برخوردارند و در اولویت های آخر قرار گرفتند بنابراین مرتعداران مورد بررسی کمترین اطلاعات را در ارتباط با این موارد داشته و نیازهای آموزشی جامعه آماری مورد بررسی موارد ذکر شده می باشند. بر این اساس محتوای دوره های آموزشی باید با توجه به این اولویت بندی تعیین گردد بعلاوه ویژگی های فردی و اجتماعی مرتعداران در تعیین محتوا و روشهای مورد استفاده در دوره های آموزشی بسیار مهم هستند.

کلمات کلیدی: نیازهای آموزشی، مرتعداران، طرح های مرتعداری، شهرستان ایلام.

*نویسنده مسئول: علیرضا پور سعید، ایلام، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام، ۰۹۱۸۱۴۱۱۳۴۱

Determination of educational needs of Ilam pasture

Saeid Mohammad Beigi¹, Alireza Poursade*²

1- Master's degree in agricultural management, Islamic Azad University, Ilam
E-mail: saeid.m6271@gmail.com

2- Associate Professor of Agricultural Extension and Education, Islamic Azad University, Ilam
Email: a_poursaeed@yahoo.com

Abstract

Considering the importance of rangelands in the production and fulfillment of human needs and the move towards sustainable development, and given the role that smallholder projects play in achieving this goal, rangelands as the main pillar in achieving these goals should have sufficient knowledge of the relationship With different sections of these projects. What is important in the educational process is the learning needs of learners, according to which the content of the courses is determined. Accordingly, in this study, the educational needs of rangeland designers in Ilam city have been determined. The statistical population of the study was the farmers of Ilam, which according to Morgan table, the sample size was estimated to be 210. The data of this study were gathered using a questionnaire with Cronbach's alpha of 0.91. Based on the results obtained, the range of management methods for rangelands, stages of rangelands and harvestable products in rangelands have the highest coefficient of variation (23.48, 27.06 and 27.86%), and in priority Finally, the tested runners have the least information regarding these issues and the educational needs of the statistical society are the ones mentioned. Accordingly, the contents of the training courses should be determined with due regard to this priority. In addition, the individual and social characteristics of the renter are very important in determining the content and methods used in the training courses.

Keywords: Educational Needs, range management plans, Ilam City

مقدمه

مراعات یکی از منابع طبیعی مهم و اساسی در توسعه پایدار هر کشور است. تغییر نگرش نسبت به نقش عامل انسانی مشارکت و توانمند سازی او در راه نیل به توسعه پایدار و همچنین وجود مشکلات و مسائلی در عرصه های منابع طبیعی کشور موجب ارایه الگوهای جدید مدیریت علمی در مقابل شیوه بهره برداری سنتی در این عرصه ها شد. یکی از این سیاست ها واگذاری طرح های مرتعداری به بهره برداران این گونه عرصه ها است (آریاپور و همکاران، ۱۳۹۵). طرح های مرتعداری یکی از ابزارهای اصلی مدیریت و بهره برداری از مراتع در ایران است که در تهیه آنها به ویژگی های بوم شناسی منطقه از یک سو و به مسائل اجتماعی بهره برداران از سوی دیگر اهمیت داده می شود (رشتیان و کریمیان، ۱۳۹۰).

بدون تردید یکی از مهم ترین عوامل موثر در تخریب مراتع پایین بودن سطح دانش و مهارت مرتعداران پیرامون شیوه های علمی و صحیح بهره برداری، حفاظت، احیاء و توسعه مراتع و نیز عدم آگاهی کافی اکثر مرتعداران نسبت به وضعیت مراتع و نحوه مدیریت مناسب آنها می باشد و مهم ترین مسئله نیازسنجی است (رضایی و صفا، ۱۳۹۱).

آموزش کلید دستیابی به جامعه، اقتصاد و سیستم اجتماعی پایدار است. به منظور رسیدن به توسعه پایدار، هر فرد جامعه انسانی باید مسئول اقداماتش بوده و نسبت به تاثیرات فعالیت هایش در جامعه آگاه باشد. آموزش ابزار ضروری برای توسعه مهارت ها، دانش و ارزشها در راستای تغییر رفتار برای حفاظت از منابع طبیعی و مفاهیم توسعه پایدار است (تقوی و همکاران، ۱۳۹۱).

در راستای حفاظت از منابع طبیعی و بخصوص مراتع، ترویج به عنوان یک مکتب سعی دارد تا بینش بهره وران و مجریان را اصلاح نموده و مطابق با شرایط، عکس العمل های مناسب را در آنها بوجود آورد. بنابراین باید شناخت و آگاهی از نیازهای آنان در خصوص اصول حفظ، احیاء و بهره برداری از مراتع اهمیت بسیاری زیادی قائل شد (محبوبی و میردامادی، ۱۳۸۲).

فعالیت های آموزشی ترویجی مرتبط با مراتع سبب افزایش دانش و ارتقای نگرش افراد می شود و دیدگاه آن ها را نسبت به حفظ، احیاء و توسعه و همچنین بهره برداری مناسب از مراتع مثبت می نماید که خود می تواند افزایش مشارکت آن ها در برنامه های مربوط را موجب شود (شهرکی و همکاران، ۱۳۹۲).

سنجش نیاز (نیازسنجی) آموزشی فرایند تعیین بایدها (هدفها)، هستها (وضعیت حال) و تعیین و اولویت بندی برای تدوین محتوای برنامه های آموزشی می باشد (Burton & Merrill, 2005). نیازسنجی در حقیقت شالوده و اساس برنامه های آموزشی ترویجی به شمار می رود و این برنامه ها زمانی می توانند موفقیت آمیز باشند که بر پایه نیازسنجی و با در نظر گرفتن نیازها، علایق و مسایل واقعی مخاطبان پی ریزی شده باشند (رضایی و صفا، ۱۳۹۱). در این زمینه نیاز آموزشی به عنوان اختلاف بین یک هدف آموزشی و عملکرد فراگیر در ارتباط با آن هدف تعیین تعریف می شود (Borich, 2001).

کلاسهای آموزشی منابع طبیعی، بازدید دامداران از مراتع نمونه و بهره گیری بهینه از وسایل ارتباط جمعی از جمله عوامل هستند که نقش مؤثری در گسترش سطح مراتع و بهبود کیفیت آنها داشته اند (فرزام و همکاران، ۱۳۹۳). برنامه های آموزشی میتواند باعث افزایش میزان آگاهی، معلومات، مهارتها، انگیزه ها، تغییر رفتار، بهبود تولید و پیشرفت اقتصادی بهره برداران شود (حیدری و همکاران، ۱۳۸۹).

مرتعداران به عنوان مهم ترین رکن در نگهداری و بهره برداری پایدار از مراتع به طور مستقیم وظیفه مدیریت مراتع را بر عهده دارند. از این رو لازم است برای بهبود سطح آگاهی و دانش آنان اهمیت زیادی در نظر گرفت. نیازسنجی آموزشی را فرایندی در نظر می گیرند که به افراد نشان می دهد در دوره های آموزشی چه محتوایی باید برای مخاطبان خاص آموخته شود یعنی تمامی توانایی ها و مهارتهایی که فراگیران باید یاد بگیرند و یا اطلاعات و دانشهایی که باید کسب نمایند (رضایی و صفا، ۱۳۹۱).

تشکیل دوره های آموزشی و ترویجی دارای رابطه مثبت و معنی دار با میزان مشارکت بهره برداران در برنامه های مختلف طرح های مرتعداری یعنی مشارکت در اصلاح و توسعه مراتع، مشارکت در حفاظت از مراتع و مشارکت در بهره برداری از مراتع بوده است بر این

اساس پیشنهاد می‌شود تا ضمن تنوع بخشیدن به برنامه‌های آموزشی و ترویجی، محتوای این برنامه‌ها با مشکلات بهره‌برداران مراتع منطبق گردد و به دلیل پایین بودن سطح سواد اکثر مرتعداران از فیلم و بازدیدهای صحرایی بیشتر استفاده شود (شهرکی و همکاران، ۱۳۹۲). محققین به روش‌های مختلف که در اکثر آنها روش گردآوری اطلاعات پرسشنامه است؛ نیازهای آموزشی مرتعداران را تعیین نموده‌اند از جمله رضایی و صفا (۱۳۹۱) در بررسی و تحلیل نیازهای آموزشی مرتعداران شهرستان زنجان (مطالعه موردی اورتابلانغ) با استفاده از روش تحلیل عاملی فاکتورهای فنی، حفاظتی، قانونی و شناختی به عنوان نیازهای آموزشی مرتعداران مورد بررسی تعیین شدند. محبوبی و میردامادی (۱۳۸۰) در بررسی نیازهای آموزشی مجریان طرح‌های مرتعداری شهرستان دماوند بر روی برگزاری دوره‌های آموزشی ترویجی در زمینه مدیریت مرتعداری و افزایش سطح دانش و اطلاعات افراد در زمینه‌های مرتبط با آن تاکید داشته‌اند. در بحث آموزش مجریان طرح‌های مرتعداری میزان ارتباط اجتماعی آنها و منابع موثر در کسب اطلاعات از فاکتورهای بسیار مهم هستند همچنین با توجه به نقش آموزش و اهمیت نیازسنجی آموزشی مرتعداران نسبت به طرح‌های مرتعداری در راستای پیشبرد اهداف مدیریت پایدار مراتع؛ مطالعه حاضر به تعیین نیازهای آموزشی مرتعداران شهرستان ایلام پرداخته است.

روش پژوهش

این پژوهش به لحاظ ماهیت داده‌ها کمی و از نظر هدف کاربردی است. مرتعداران (مجریان طرح‌های مرتعداری) شهرستان ایلام به عنوان جامعه آماری مورد بررسی در این پژوهش در نظر گرفته شدند؛ که تعداد آنان ۴۵۸ نفر می‌باشند و با استفاده از جدول مورگان حجم نمونه برای آنها ۲۱۰ برآورد شد. این افراد بصورت تصادفی از جامعه آماری انتخاب و مورد پرسش قرار گرفتند. گردآوری داده‌ها با استفاده از پرسشنامه، مطالعات کتابخانه‌ای و منابع الکترونیکی انجام گرفت. در پرسشنامه طراحی شده با توجه به اهمیت اطلاعات فردی (سطح تحصیلات، سابقه شغلی، سن و...)، اطلاعات اجتماعی (میزان ارتباط اجتماعی مرتعداران با نهادهای مختلف)، مهمترین منابع کسب اطلاعات و میزان آشنایی با بخش‌های مختلف مربوط به طرح‌های مرتعداری در تعیین نیازهای آموزشی مرتعداران جامعه آماری مورد بررسی در این بخش‌ها مورد پرسش قرار گرفتند. پایایی پرسشنامه با استفاده از نظرات اساتید مربوطه بررسی شد و جهت تعیین پایایی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شد. که مقدار آلفای کرونباخ ۰/۹۱ به دست آمد. به منظور بررسی نیازهای آموزشی مرتعداران میزان آشنایی آنها با بخش‌های مختلف طرح‌های مرتعداری از جمله اهداف طرح‌های مرتعداری، اثرات مثبت طرح‌های مرتعداری، روش‌های مدیریت طرح‌های مرتعداری، مراحل اجرای طرح‌های مرتعداری و... مورد پرسش قرار گرفت و به اولویت بندی این گویه‌ها پرداخته شد بطوری که جامعه آماری مرتعداران مورد بررسی نسبت به گویه‌ای که در اولویت نخست قرار گرفت بیشترین اطلاعات را داشتن و در مورد گویه‌ی که در اولویت آخر قرار گرفته از کمترین آگاهی برخوردارند. بنابراین می‌تواند مواردی که آنها کمترین اطلاعات را در ارتباط با آن داشته و نیاز به آموزش بیشتر دارند را تعیین کرد. داده‌های بدست آمده وارد نرم افزار SPSS شد و به منظور تجزیه و تحلیل این داده‌ها از آماره‌های توصیفی (میانگین، میانه، انحراف معیار، محاسبه در صد هر متغیر و...) و به منظور اولویت بندی گویه‌های مورد بررسی ضریب تغییرات هر یک از گویه‌ها بدست آمد و گویه‌هایی با کمترین ضریب تغییرات در اولویت قرار گرفتند.

یافته های پژوهش

در مطالعه حاضر فاکتورهای مهم ویژگی‌های فردی و اجتماعی مرتعداران و منابعی که آنها در حال حاضر اطلاعات خود را از آن کسب می‌نمایند در کنار تعیین نیازهای آموزشی آنها مورد بررسی قرار گرفت تا فرایند برنامه ریزی آموزشی با در نظر گرفتن عوامل موثر به اصولی ترین شکل انجام گیرد.

ویژگی های فردی و اجتماعی

نتایج توزیع فراوانی ویژگی های فردی مرتعداران مورد بررسی در جدول ۱ آورده شده است. این نتایج نشان داد ۴۷/۶ درصد از مرتعداران از نظر وضعیت تحصیلات بی سواد هستند و از نظر سن بیشترین درصد افراد (۳۲٪/۳۸) در گروه سنی ۵۱-۶۰ سال قرار دارند. همچنین این نتایج نشان داد ۳۴/۲۸ درصد از جامعه آماری مورد بررسی سابقه ای بین ۲۱ تا ۳۰ سال در شغل مرتعداری دارند.

جدول ۱: توزیع فراوانی ویژگی های فردی مرتعداران

متغیر	طبقات	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۲۰۷	۹۸/۶
	زن	۳	۱/۴
وضعیت تحصیلات	بی سواد	۱۰۰	۴۷/۶
	ابتدایی	۷۹	۳۷/۶
	راهنمایی	۱۰	۴/۸
	دیپلم	۱۵	۷/۱
	تحصیلات دانشگاهی	۶	۲/۹
	سن (سال)	۲۰-۳۰	۳
۳۱-۴۰		۴۸	۲۲/۸۵
۴۱-۵۰		۶۵	۳۰/۹۵
۵۱-۶۰		۶۸	۳۲/۳۸
بیشتر از ۶۰		۲۶	۱۲/۳۸
سابقه شغلی (سال)		کمتر از ۵ سال	۵
	۶ تا ۱۰ سال	۴۴	۲۰/۹۵
	۱۱ تا ۲۰ سال	۵۳	۲۵/۲۳
	۲۱ تا ۳۰ سال	۷۲	۳۴/۲۸
	بیشتر از ۳۰ سال	۳۶	۱۷/۱۴

نتایج مربوط به وضعیت ارتباط اجتماعی مرتعداران با نهادهای اجتماعی مرتبط در جدول ۲ ارائه شده است. بر اساس این نتایج مشاهده شد که مرتعداران مورد بررسی بیشترین ارتباط اجتماعی را با شورای اسلامی و کارکنان منابع طبیعی و آبخیزداری دارند و کمترین ارتباط آنها با تشکل های مردمی غیر دولتی (سمن ها و NGO ها) و تعاونی های مرتعداری است.

جدول ۲: اولویت بندی میزان ارتباط اجتماعی مرتعداران

رتبه	ضریب تغییرات (%)	انحراف معیار	میانگین	گویه
۱	۱۹/۶	۰/۵۹	۳	شورای اسلامی
۲	۲۱/۲	۰/۶۹۲	۳/۲۵	کارکنان منابع طبیعی و آبخیزداری
۳	۲۲/۵	۰/۶۹۱	۳/۰۷	مروجین منابع طبیعی و طرح های مرتعداری
۴	۲۶/۱	۰/۸۰۱	۳/۰۶	کارشناسان اجرایی و نظارت بر طرح های مرتعداری
۵	۳۰/۳	۰/۶۱	۲/۰۱	تشکل های مردمی غیر دولتی (سمن ها و NGO ها)
۶	۳۱/۵	۰/۶۶۲	۲/۱۰	تعاونی های مرتعداری

منابع کسب اطلاعات

نتایج اولویت بندی منابع کسب اطلاعات مرتعداران نشان داد مرتعداران دیگر مهمترین منبع کسب اطلاعات در میان مرتعداران شهرستان ایلام می باشد در حالی که مرتعداران مورد بررسی کمترین اطلاعات را از کلاس ها و دوره های آموزشی و کارشناسان طرح های مرتعداری کسب می کنند. این نتایج در جدول ۳ آورده شده است.

جدول ۳: رتبه بندی منابع کسب اطلاعات مرتعداران

رتبه	ضریب تغییرات (%)	انحراف معیار	میانگین	گویه
۱	۲۳/۳	۰/۷۹	۳/۳۸	مرتعداران دیگر
۲	۲۵/۵	۰/۶۸	۲/۶۶	مروجان
۳	۲۶/۸	۰/۵۵	۲/۰۵	رسانه های ارتباط جمعی (رادیو، تلویزیون و ...)
۴	۲۷/۱	۰/۶۲	۲/۲۸	کلاس ها و دوره های آموزشی
۵	۲۷/۶	۰/۸۳	۳	کارشناسان طرح های مرتعداری

بر اساس نتایج توزیع فراوانی مرتعداران بر اساس شرکت در دوره های آموزشی مشخص شد که ۸۱/۴ درصد از مرتعداران مورد بررسی در هیچ دوره ای آموزشی شرکت نکرده اند و تنها ۱۸/۶ درصد از آنها در دوره های آموزشی شرکت نموده اند (جدول ۴).

جدول ۴: توزیع فراوانی مرتعداران بر اساس شرکت در دوره های آموزشی

شرکت در دوره های آموزشی	فراوانی	درصد
بله	۳۹	۱۸/۶
خیر	۱۷۱	۸۱/۴
مجموع	۲۱۰	۱۰۰

تعیین نیازهای آموزشی مرتعداران

جهت تعیین نیازهای آموزشی مرتعداران مورد مطالعه میزان آشنایی آنها با بخش های مختلف طرح های مرتعداری مورد بررسی قرار گرفت. این نتایج نشان داد مرتعداران مورد پژوهش بیشترین اطلاعات را در خصوص ضرورت، اهمیت و دلایل اجرای طرح های مرتعداری دارند در حالی که در مورد محصولات قابل برداشت در مراتع و در قالب طرح های مرتعداری کمترین آشنایی را دارند. روش های مدیریت طرح های مرتعداری و مراحل اجرای طرح های مرتعداری نیز از مواردی هستند که مرتعداران نسبت به آنها آشنایی کمتری دارند. این نتایج در جدول ۵ آورده شده است.

جدول ۵: اولویت بندی میزان آگاهی مرتعداران (نیازهای آموزشی مرتعداران)

رتبه	ضریب تغییرات (%)	انحراف معیار	میانگین	گویه
۱	۲۰/۸۴	۰/۶۴	۳/۰۷	ضرورت، اهمیت و دلایل اجرای طرح های مرتعداری
۲	۲۲/۲۹	۰/۷۰	۳/۱۴	مزایا و تاثیرات مثبت حاصل از اجرای طرح های مرتعداری
۳	۲۲/۹۰	۰/۷۱	۳/۱۰	هدف از اجرای طرح های مرتعداری
۴	۲۳/۴۸	۰/۶۶	۲/۸۱	روش های مدیریت طرح های مرتعداری
۵	۲۷/۰۶	۰/۷۲	۲/۶۶	مراحل اجرای طرح های مرتعداری
۶	۲۷/۸۶	۰/۷۳	۲/۶۲	محصولات قابل برداشت در مراتع و در قالب طرح های مرتعداری

بحث و نتیجه گیری

از مهمترین فاکتورهای دستیابی به اهداف طرح های مرتعداری مشارکت مرتعداران در اجرای این طرح ها است و در میان عوامل مختلف، افزایش آگاهی مرتعداران پیرامون طرح های مرتعداری موثرترین عامل در میزان افزایش مشارکت آنها در مدیریت مراتع و انجام اقدامات اصلاحی در قالب طرح های مرتعداری می باشد (امیر نژاد و همکاران، ۱۳۸۹). اولین و اساسی ترین گام در طراحی و برگزاری فعالیت های آموزشی ترویجی اثر بخش، برنامه ریزی صحیح و مبتنی بر فرایند نیاز سنجی است (Reviere, 2001). نتایج مطالعات مختلف حاکی از آن است که عوامل مختلفی بر نیاز سنجی آموزشی تاثیر می گذارند که برخی از مهمترین آنها شامل سطح نیاز سنجی، هدف نیاز سنجی، گروه های هدف (نوع، تعداد و پراکندگی مخاطبان، سطح تجارب افراد، ویژگی های فردی و غیره)، نوع نیاز و منابع در دسترس (اعم از منابع مالی، انسانی و زمان) می شوند (Burton & Merrill, 2005). آنچه در فرایند آموزش مهم است نیازهای آموزشی فراگیران است که محتوای آموزشی دوره های آموزشی بر اساس آن تعیین می گردد. علاوه بر محتوای آموزشی این دوره های روشهای مورد استفاده جهت آموزش فاکتور مهم دیگری است بطوری که اثر بخشی این دوره ها بستگی به محتوای آموزشی و روشهای مورد استفاده خواهد داشت. میزان ارتباط اجتماعی مرتعداران، ویژگی های فردی از جمله سن و سطح تحصیلات و همچنین مهمترین منابعی که مرتعداران در حال حاضر اطلاعات خود را از آن کسب می نمایند عواملی هستند که در انتخاب روشهای مناسب برای آموزش باید تعیین و مورد توجه قرار گیرند. که مطالعه حاضر این عوامل مورد بررسی قرار گرفته اند. نتایج رتبه بندی میزان ارتباط اجتماعی مرتعداران نشان داد. آنها بیشترین ارتباط اجتماعی را با شورای اسلامی و کارکنان منابع طبیعی و آبخیزداری و کمترین ارتباط را با تشکل های مردمی غیر دولتی (سمن ها و NGO ها) و تعاونی های مرتعداری داشتند. این نتایج نشان می دهد سمن های مرتبط با مرتعداری و تعاونی های مرتعداری در شهرستان ایلام چندان فعال نیستند. بر اساس یافته های این پژوهش ۸۱/۴ درصد از جامعه مرتعداران مورد بررسی تاکنون در هیچ دوره ای آموزشی شرکت ننموده اند و تنها ۱۸/۶ درصد از مرتعداران در دوره های آموزشی برگزار شده شرکت داشته اند. نتایج حاکی از آن است که مرتعداران نیازمند شرکت در دوره های آموزشی هدفمند هستند. که با توجه با اهمیت آموزش در پیشبرد اهداف طرح های مرتعداری اهمیت این مهم بیشتر می شود. بطوری که در میان عوامل مختلف، افزایش آگاهی مرتعداران پیرامون طرح های مرتعداری موثرترین عامل در میزان افزایش مشارکت آنها در مدیریت مراتع و انجام اقدامات اصلاحی در قالب طرح های مرتعداری می باشد (امیر نژاد و همکاران، ۱۳۸۹). همچنین نتایج رتبه بندی منابع کسب اطلاعات مرتعداران نشان داد، مرتعداران دیگر و مروجان مهم ترین منابع کسب اطلاعات مرتعداران هستند در حالی که کارشناسان طرح های مرتعداری و کلاس ها و دوره های آموزشی در این خصوص از اهمیت کمتری برخوردارند. با توجه به جایگاه مرتعداران دیگر به عنوان مهم ترین منبع کسب اطلاعات برای مرتعداران این پژوهش می توان نتیجه گرفت که همچنان مدیریت سنتی، استفاده از دانش بومی و تجربیات مرتعداران در اطلاع رسانی و روش های مدیریت مراتع مورد توجه مرتعداران شهرستان ایلام است. در حالی که در مرتعداری نوین برگزاری دوره های آموزشی یکی از اصول اساسی است. به طوری که Shahvali و همکاران (۲۰۰۹) در بررسی تعیین موثرترین روش ها در آموزش مرتعداران استان ایلام به این نتیجه رسیدند که موثرترین روش آموزش مرتعداران مشارکت دادن آنها در دوره های آموزشی است. در ارتباط با شیوه های آموزشی مناسب برای جامعه مرتعداران شهرستان ایلام در این پژوهش باید ویژگی های فردی همچون سن و سطح تحصیلات را مد نظر قرار داد که با توجه به پایین بودن سطح تحصیلات و بی سواد بودن اکثریت مرتعداران مورد بررسی استفاده از فیلم های آموزشی و بازدید از مراتع می تواند مناسب باشد. در مورد محتوای آموزشی دوره های برگزار شده نیز باید به نتایج مربوط به میزان آشنایی مرتعداران از طرح های مرتعداری توجه نمود. در خصوص تعیین نیازهای آموزشی مرتعداران مورد بررسی نتایج رتبه بندی نظرات مرتعداران در مورد میزان آشنایی آنها با طرح های مرتعداری (جدول ۵) و اولویت بندی گویه های مورد بررسی بر اساس ضریب تغییرات نشان داد جامعه آماری مورد بررسی در این پژوهش بیشترین آشنایی را در مورد ضرورت، اهمیت و دلایل اجرای طرح های مرتعداری و مزایا و تاثیرات مثبت حاصل از اجرای طرح های مرتعداری و کمترین آشنایی را در مورد روش های مدیریت طرح های مرتعداری و محصولات قابل برداشت در مراتع دارند. این یافته ها نشان می دهد مرتعداران مورد

پژوهش در مورد روش‌های مدیریت طرح‌های مرتعداری و محصولات قابل برداشت در مراتع اطلاعات کمتری دارند. و سه نیاز آموزشی آنها به ترتیب اهمیت شامل آگاهی محصولات قابل برداشت در مراتع و در قالب طرح‌های مرتعداری، مراحل اجرای طرح‌های مرتعداری و روش‌های مدیریت طرح‌های مرتعداری می باشد که در برنامه ریزی جهت برگزاری دوره‌های آموزشی باید این موارد بیشتر مورد نظر باشند.

پیشنهادات

- پیشنهاد می‌شود اداره منابع طبیعی از نتایج آمار توصیفی این پژوهش از جمله وضعیت سن و تحصیلات مرتعداران در نیاز سنجی جامعه هدف جهت آموزش‌های لازم و شیوه‌ی برگزاری کلاس‌های آموزشی استفاده نماید.
- بر اساس نتایج بدست آمده در مورد برگزاری دوره‌ها و کلاس‌های آموزشی مرتعداری در شهرستان ایلام ضعیف عمل شده است بطوری که مرتعداران نقش برگزاری دوره‌های آموزشی را به‌عنوان منابع کسب اطلاعات و همچنین به‌عنوان اقدامات اصلاحی موفق کم‌رنگ ارزیابی نمودند بنابراین پیشنهاد می‌شود دوره‌های آموزشی متناسب برای مرتعداران برگزار شود.
- با توجه به اهمیت و مزایای تشکیل تعاونی‌های مرتعداری و نقش آنها در پیش برد اهداف طرح‌های مرتعداری، سازماندهی فعالیت‌های مرتعداران، رفع مشکلات آنها، ارتباط منطقی و تخصصی مرتعداران با اداره منابع طبیعی و با توجه به نتایج بدست آمده که نشان داد کمترین ارتباط اجتماعی مرتعداران با تعاونی‌های مرتعداری است و همچنین بر اساس اطلاعات بدست آمده از اداره منابع طبیعی شهرستان ایلام مشخص شد که در این شهرستان تعاونی‌های مرتعداری شکل نگرفته‌اند بنابراین پیشنهاد می‌شود این تعاونی‌ها در سطح شهرستان ایلام تشکیل گردند.
- با توجه به نتایج بدست آمده مشخص شد مرتعداران و کارشناسان طرح‌های مرتعداری کمترین آشنایی را در ارتباط با محصولات قابل برداشت در مراتع و در قالب طرح‌های مرتعداری که به مدیریت چند منظوره مراتع اشاره می‌کند دارند. بر این اساس پیشنهاد می‌شود در برگزاری دوره‌های آموزشی به آموزش‌های مربوط به مدیریت مراتع توجه جدی شود.

منابع

۱. امیرنژاد، حمید، قربانی، جمشید، حیدری، قدرت اله، روحی، فاطمه. (۱۳۸۹). بررسی نقش عوامل اجتماعی بهره‌برداران بر میزان مشارکت آنان در اجرای طرح‌های مرتعداری (مطالعه موردی: مراتع شهرستان قائم‌شهر)، مجله علمی پژوهشی مرتع، ۳(۴)، ۴۷۴-۴۸۳.
۲. آریاپور، علی، محرابی، حمیدرضا و ده پهلوان، علی. (۱۳۹۴). تأثیر طرح‌های مرتعداری بر تولید، وضعیت و گرایش مراتع (مطالعه موردی: مراتع منطقه خزل شهرستان نهاوند)، نشریه علمی پژوهشی مرتع، ۱(۱۰)، ۱-۱۰.
۳. تقوی، سیدمحمدعلی؛ بهروز حسن پور و عیسی اسدی. (۱۳۹۱). نقش آموزش روستائیان در حفاظت از منابع طبیعی استان کهگیلویه و بویراحمد، اولین کنفرانس ملی راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار، تهران، وزارت کشور.
۴. حیدری، قدرت اله، بارانی، حسینی، عقیلی، سید محمود، قربانی، جمشید و محبوبی، محمد رضا. (۱۳۸۹)، مجله پژوهش‌های حفاظت آب و خاک، ۴(۷)، ۴۷-۶۵.
۵. شهرکی، محمدرضا، عابدی سروستانی، احمد، بهمنش، بهاره و غلامی، نغمه. (۱۳۹۲). تأثیر آموزش در مشارکت بهره‌برداران در اجرای طرح‌های مرتعداری شهرستان گنبدکاووس، فصلنامه علمی پژوهشی تعاون و کشاورزی، ۸(۲)، ۸۹-۱۰۵.
۶. فرزاد، مهروز؛ مجید آقامحسینی فشمی و محمدرضا سلیمانپور. (۱۳۹۳). بررسی اثربخشی مؤلفه‌های آموزشی برنامه‌های ترویجی حفاظت از مراتع از دیدگاه مرتعداران شهرستان دماوند، دومین همایش سراسری کشاورزی و منابع طبیعی پایدار، تهران، موسسه آموزش عالی مهر اروند، گروه ترویجی دوستداران محیط زیست و انجمن حمایت از طبیعت ایران.

۷. رشتیان، آ و کریمیان، ع. (۱۳۹۰). ارزیابی و مقایسه دیدگاه کارشناسان و بهره‌برداران نسبت به اجرای سیستم‌های چرایی در طرح‌های مرتعداری استان سمنان، مجله علمی پژوهشی مرتع، ۱(۵)، ۱۱۸-۱۰۹.
۸. رضایی، روح اله و صفا، لیلا. (۱۳۹۱). بررسی و تحلیل نیازهای آموزشی مرتعداران در شهرستان زنجان (مطالعه موردی: روستای اورتابلغ)، مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، ۴(۲)، ۵۷۳-۵۸۴.
۹. میردامادی، سیدمهدی، محبوبی، امیرحسین. (۱۳۸۰). بررسی نیازهای آموزشی - ترویجی مجریان طرح های مرتعداری در شهرستان دماوند، علوم کشاورزی، ۱(۹)، ۱۷-۳۲.
10. Borich, G. (2001). A needs assessment model for conducting follow- up studies. *Journal of Teacher Education*, 31 (3): 39- 42. 4.
11. Burton, C. & Merrill, D. (2005). Applying prochaska's model of change to needs assessment, program planning and outcome measurement. *Journal of Evaluation in Clinical Practice*, 7 (4): 365- 71.
12. Reviere, R. (2001), *Introduction setting the stage in need assessment: A creative and practical guide for social scientists*. USA: Taylor& Francis Science Publication.
13. Shahvali, M., Poursaeed, A., & Shafizade, M. (2009). Lecture and workshop modes comparison on rangeland developments: The case of Iran. *Journal of Natural Resources and Life Science Educations*, 38, 1-10. Retrieved from <http://www.jnrlse.org>.

